

NADDNIESTRZAŃSKA REPUBLIKA MOŁDAWSKA W POLITYCE FEDERACJI ROSYJSKIEJ

Bogusław OLSZEWSKI*

* Instytut Studiów Międzynarodowych, Uniwersytet Wrocławski
e-mail: boguslaw.olszewski@uni.wroc.pl

Artykuł wpłynął do redakcji 15.02.2014 r., Zweryfikowaną i poprawioną wersję po recenzjach i korekcie otrzymano w maju 2014 r.

© Zeszyty Naukowe WSOWL

Główne tezy referatu dotyczą kluczowej roli Naddniestrzańskiej Republiki Mołdawskiej w zabezpieczeniu wpływów Federacji Rosyjskiej w historycznym pasie buforowym oddzielającym dwa bloki militarne doby zimnowojennej. Obecna sytuacja geopolityczna na Ukrainie i w regionie Morza Czarnego potwierdza kluczową rolę Naddniestrza jako przyczółka militarnego Federacji. Tym samym daje podstawy do przewidywania potencjalnego rozwinięcia sytuacji w Naddniestrzu w kierunku destabilizacji i przyłączenia tego quasi-państwowego bytu do Rosji. Tymczasem rola, jaką Naddniestrze odgrywa obecnie w tym konflikcie jest związana z szerszym kontekstem strategicznym, dotyczącym sytuacji na Bliskim Wschodzie.

Słowa kluczowe: Naddniestrze, Mołdawia, Rosja, Ukraina, NATO, geopolityka, konflikt etniczny

WSTĘP

Elity władzy Federacji Rosyjskiej postrzegają ekspansję struktur NATO na Wschód jako realne zagrożenie i oceniają je w historycznej perspektywie zimnowojennej. Działania Sojuszu na obrzeżach granic Rosji, a nawet na terenie państw znajdujących się na obszarze poradzieckim, traktowanych jako wciąż aktualna strefa wpływów Federacji, są równoznaczne z jej okrażaniem przez wrogie siły Zachodu. Ta perspektywa pozostaje wciąż żywa, czego wyrazem jest opinia publiczna. Reprezentatywne badania przeprowadzone wśród obywateli rosyjskich wskazują na negatywny obraz NATO w społeczeństwie Federacji Rosyjskiej – 51% badanych przyznało, że organizacja ta jest bezpośrednim zagrożeniem dla bezpieczeństwa ich kraju. W tym kontekście dalsze rozszerzanie Paktu Północnoatlantyckiego komplikuje geopolityczną sytuację Rosji i pełni rolę samospełniającej się przepowiedni, stając się dowodem na wrogie zamiary państw Sojuszu. Nie dziwi zatem fakt, że 40% respondentów widzi dalszą ekspansję struktur NATO w zdecydowanie negatywnym świetle, a ponad połowa uważa, że wejście do nich państw byłego bloku wschodniego zwiększyło zagrożenie militarne ich kraju¹. Nastroje dominujące w ubiegłym wieku w społeczeństwie radzieckim pozostają wciąż żywe i obecnie przejawiają się w świadomości zbiorowej Rosjan jako resenty-

¹ J. Roth, *Europa mafii*, Wrocław 2010, s. 61.

ment, podsycony umiejętnie przez opiniotwórcze kręgi skupione wokół władzy. Osobną kwestią pozostaje pytanie o współczesne źródła tego przekonania, a główni ideolodzy rosyjscy, jak chociażby Aleksander Dugin, mieliby w tej materii dużo do powiedzenia.

1. ASPEKT GEOPOLITYCZNY

Jerzy Kłoczkowski pisze: „opanowanie terenów po Dniestr pozwoliło jej [Rosji] wyjść na Morze Czarne i dalej poprzez cieśniny czarnomorskie i Konstantynopol na Morze Śródziemne. (...) Położenie Mołdawii ma kluczowe znaczenie ze względu na dostęp do Bałkanów”². Faktycznie region czarnomorski i Naddniestrze jest traktowany przez władze Rosji jako integralny element obowiązującej strategii. Przez quasi-państwo przebiega rosyjski gazociąg, zaś lobby gazowe zamierza poprowadzić kolejne nitki rurociągów przez Mołdawię na Bałkany. Podobnie jak w odniesieniu do Unii Europejskiej, Mołdawia ma nadzieję zyskać nieco na sprawie Naddniestrza również w tym kontekście. Będzie to o tyle łatwe, że stosowała już wcześniej taką taktykę: „Jego [prezydenta Mołdawii, Petru Lucinskiego] polityka zacieśniania więzów gospodarczych i politycznych z Rosją przyniosła odpowiednie skutki w postaci osłabienia pozycji separatystów. Pod naciskiem władz rosyjskich przedstawiciele Naddniestrza zostali zmuszeni do uznania prawa Mołdawii do wszystkich terytoriów znajdujących się w granicach tego państwa w styczniu 1990 roku”³. Porozumienie między Kiszyniowem a Tyraspołem, podpisane w maju 1997 roku, przyznało Naddniestrzu autonomię terytorialną w ramach Republiki Mołdawii. W tym świetle polityka prowadzona przez władze Federacji wobec Naddniestrza ma służyć przede wszystkim coraz większemu uzależnieniu Mołdawii od struktur WNP i dalszej jej marginalizacji na europejskiej arenie politycznej: „W propagandowej oprawie operacji [w Czeczenii] Rosja kreowała się jako przedmurze cywilizacji zachodniej (...). Podwójną moralność Moskwy ilustrują jej starania o destabilizację Gruzji, od której Abchazja została oderwana przy pomocy sił rosyjskich, oraz wysiłki, by konflikt Armenii i Azerbejdżanu na tle Górnego Karabachu trwał jak najdłużej i by Naddniestrze nie powracało do Mołdowy”⁴.

Obecnie rząd Federacji Rosyjskiej stawia na projekcję siły w swojej geopolityce i przeciwdziała ekspansji państw trzecich w regionie czarnomorskim, newralgicznym skrzyżowaniu węzłów komunikacyjnych Azja-Europa, gdzie 40% wymiany towarowej realizowanej przez to państwo drogą morską obsługują porty azowskie i czarnomorskie. Dlatego też decydenci w Federacji Rosyjskiej są zaniepokojeni unijnym programem korytarza transportowego Transport Corridor Europe-Caucasus-Asia (TRACECA), którego głównym celem jest wsparcie techniczne w doskonaleniu infrastruktury transportowej regionu. Istnienie quasi-państw w rodzaju Naddniestrzańskiej Republiki Mołdawskiej skutecznie destabilizuje sytuację w regionie „bliskiej zagranicy” i utrudnia realizację tego typu projektów. Oligarchizacja, niska przejrzystość i korupcja panująca w Rosji odnajdują wspólne pole do działania w tych parapaństwowych bytach, zaś FR jako be-

² J. Kłoczkowski, *Współczesne znaczenie regionu Naddniestrza w kontekście procesów historycznych*, [w:] *Konflikt niskiej intensywności w Naddniestrzu*, pod red. M. Celewicz, J. Kłoczkowski, M. Pietras, Lublin 2006, s. 19-20.

³ A. Drzewicki, *Mołdawia w polityce państw Unii Europejskiej i Stanów Zjednoczonych*, [w:] *Kraje Europy Środkowej i Wschodniej na drodze przemian*, pod red. B. Albin, J. Kupczak, Wrocław 2004, s. 319.

⁴ J. Smaga, *Rosja w XX stuleciu*, Kraków 2001, s. 320-321.

neficjent „dążyła do takiego zawieszenia/zamrożenia sporów, by ich ostateczna regulacja była utrudniona”⁵.

Federacja Rosyjska operuje wzdłuż historycznego kordonu bezpieczeństwa i z tego względu dążyła do zapobieżenia poszerzeniu struktur północnoatlantyckich o kraje bałtyckie lub przynajmniej do jego opóźnienia. Podobnie, kiedy Ukraina deklarowała chęć przystąpienia do NATO w 2008 r. Władimir Putin groził, że Federacja rozważy „wycelowanie w Ukrainę swoich systemów raketowych”⁶. W ten sposób władze Rosji przeciwdziałały dezintegracji przestrzeni bezpieczeństwa obszaru poradzieckiego, a

Rys. 1. Mapa regionu

Źródło: [online]. [dostęp: 12.05.2014]. Dostępny w Internecie:
<http://www.ut.ee/eikiberg/maps/album/transnistria/>

⁵ M. Raś, *Postrzeżenie regionu czarnomorskiego przez Rosję*, [w:] *Unia Europejska i Federacja Rosyjska w regionie Morza Czarnego*, pod red. T. Kapuśniak, Lublin 2010, s. 55.

⁶ A. Włodkowska, *Wykorzystanie hard i soft power przez Federację Rosyjską i Unię Europejską w regionie czarnomorskim*, [w:] *Unia Europejska i Federacja Rosyjska w regionie Morza Czarnego*, pod red. T. Kapuśniak, Lublin 2010, s. 62.

obecne próby ograniczenia geopolitycznych skutków rozpadu ZSRR uwarunkowane są chęcią reintegracji tejże przestrzeni – ze względu na czynniki: aksjologiczny, geostrategiczny i psychologiczny. Taki łańcuch wzajemnej asekuracji ruszył, kiedy w odpowiedzi na porozumienie Stanów Zjednoczonych z Czechami i Polską, dotyczące rozmieszczenia elementów Naziemnego Systemu Obrony Antybalistycznej (GMD), prezydent Miedwiediew zapowiedział rozmieszczenie rakiet Iskander w Kaliningradzie. Również Igor Smirnow w reakcji na deklarację prezydenta Basescu, dotyczącą przyjęcia planu rozmieszczenia amerykańskich rakiet w Rumunii, wyraził gotowość do rozlokowania rosyjskiej broni strategicznej na terytorium Naddniestrzańskiej Republiki Mołdawskiej⁷.

Sytuacja kształtuje się zatem w obrębie dwóch komplementarnych warstw: politycznej na linii Zachód kontra Federacja, przejawiającej się w dyplomacji, polityce sprzeciwu itp. oraz jej pochodnej społeczno-ekonomicznej, pozostającej źródłem przestępczej patologii. Zdaniem władz Rosji, obecność sił pokojowych w Naddniestrzu nie przeszkadza w jego rozwoju ekonomicznym⁸, czego nie można powiedzieć o strukturach przestępczych: „Gangsterzy w Rosji nie są zjawiskiem marginalnym ograniczającym się do takich nielegalnych dziedzin ekonomii jak narkotyki, prostytutka i handel bronią. Kontrolują oni dużą część legalnej gospodarki i ani bezsilne organy publiczne, ani organy ścigania nie mają możliwości ich kontrolowania”⁹.

Polityka władz FR prowadzi w prostej linii do skomplikowania relacji quasi-państwowych tworów nie tylko z państwami macierzystymi, wobec których dokonały one secesji, ale również z krajami sąsiednimi. Wzrost przestępczości wydaje się nieunikniony w obliczu nasilających się dysfunkcji życia społecznego w postaci wzrostu bezrobocia i poczucia braku kontroli nad sytuacją polityczną w kraju, czy szalejącej korupcji, tak charakterystycznej dla obszaru poradzieckiego. Zainteresowanie czynników państwowych Rosji obszarem byłego ZSRR opiera się na kilku przesłankach, a najistotniejsze z nich to „bliskość geograficzna i związany z tym czynnik bezpieczeństwa (konflikty, separatyzmy), zamieszkiwanie tych państw przez Rosjan bądź ludność rosyjskojęzyczną, a także biegnące przez ich terytoria trasy przesyłowe ropy i gazu”¹⁰. W przypadku Naddniestrza konflikt postrzegany jest w kontekście obecności obywateli rosyjskich. To tzw. bliska zagranica, która „ma być utrzymywana z zastosowaniem wszelkich dostępnych środków, a kiedy okaże się to konieczne – również przy użyciu siły militarnej”¹¹.

⁷ *Transdnister Ready To Host Russian Missiles If Asked*, [online]. [dostęp: 05.10.2014]. Dostępny w Internecie: http://www.rferl.org/content/Transdnister_Ready_To_Host_Russian_Missiles_If_Asked/1958277.html.

⁸ *Эксперт: Миротворческие силы, несущие службу на берегах Днестра, не мешают развивать экономику*, [online]. [dostęp: 05.10.2014]. Dostępny w Internecie: <http://newdaynews.ru/pmr/371293.html>.

⁹ „Gangsters in Russia are not a marginal phenomenon confined to such areas as the illegal economy as narcotics, prostitution, and gun running. They control large parts of the legitimate economy, and neither a powerless public nor the organs of law enforcement have the means to bring them under control”, D. Satter, *Darkness at Dawn: The Rise of the Russian Criminal State*, Yale University Press 2003, s. 131- 132.

¹⁰ A. Włodkowska, *Wykorzystanie hard...*, dz. cyt., s. 60.

¹¹ Tamże, s. 61.

2. ASPEKT ETNICZNY

Spis powszechny z listopada 2004 roku podaje następujący skład etniczny Naddniestrzańskiej Republiki Mołdawskiej, zamieszkałej przez 555 tys. 347 obywateli (w 1989 było ich 679 tys.): Mołdawianie 31,9%, Rosjanie 30,4%, Ukraińcy 28,8%. Oprócz tych trzech dominujących grup zamieszkują tu również Białorusini, Bułgarzy, Żydzi, Gagauzi i Niemcy¹². Naddniestrze zamieszkuje też diaspora polska skupiona głównie w Rybnicy, tam też znajduje się rzymskokatolicka parafia pw. św. Józefa sąsiadująca z soborem św. Michała Archanioła; *notabene* 80% obywateli Naddniestrza określiło się w spisie jako prawosławni¹³. Po ogłoszeniu niepodległości sukcesywnie zmniejszała się liczba osób zamieszkujących to subpaństwo. W latach 2006-2010 liczba mieszkańców NMR spadła z 540,6 tys. do 518 tys. obywateli. Republika posiada też jedno z największych na terenie krajów byłego ZSRR zagęszczeń ludności, w 2010 roku wynosiło ono 124, 4 osoby na km²¹⁴.

Tabela 1. Skład etniczny Naddniestrza w latach 2006-2010

	2006	2007	2008	2009	2010
Cała ludność, a w tym:	540,6	533,5	527,5	522,5	518
Rosjanie	164,4	162,2	160,4	158,8	157,5
Ukraińcy	155,6	153,7	151,9	150,5	149,2
Mołdawianie	172,6	170,2	168,3	166,8	165,2
Białorusini	3,7	3,7	3,7	3,6	3,6
Gagauzi	3,9	3,7	3,7	3,6	3,6
Bułgarzy	13,5	13,3	13,2	13,1	13,0
Niemcy	2,1	2,1	2,1	2,1	2,1
Żydzi	1,2	1,1	1,1	1,0	1,0
pozostali	23,6	23,5	23,1	23,0	22,8

Źródło: *Статистический ежегодник Приднестровской Молдавской Республики 2011*, Тирасполь 2011, s. 30; [online]. [dostęp: 12.05.2014]. Dostępny w Internecie: <http://www.mepmr.org/pechatnye-izdaniya/statisticheskij-ezhegodnik-pmr>

¹² *Об итогах переписи населения Приднестровской Молдавской Республики 2004 года*, Тирасполь 2006, s. 5 (web.archive.org/web/20071111153929/http://www.pridnestrovie.net/files/pmr-census-2004.doc).

¹³ И. Крамаренко, *Оглашены предварительные итоги приднестровской переписи населения*, [online]. [dostęp: 05.10.2014]. Dostępny w Internecie: <http://www.olvia.idknet.com/ol37-09-05.htm>.

¹⁴ *Статистический ежегодник Приднестровской Молдавской Республики 2011*, Тирасполь 2011, s. 28 (<http://www.mepmr.org/pechatnye-izdaniya/statisticheskij-ezhegodnik-pmr>).

Dzisiejsze Naddniestrze to kraj etnicznie zrównoważony, gdzie ujemny przyrost naturalny i emigracja przyczyniają się do wyludnienia i starzenia się społeczeństwa. „Mimo, że zdecydowana większość mieszkańców Naddniestrza to Rosjanie i Ukraińcy, wpływy polityczne Rosji i Ukrainy, aczkolwiek obecne, nie naruszają suwerenności państwowej tej zbuntowanej republiki”¹⁵. Aktualnie, zagrożenie wybuchem konfliktu etnicznego podsycanego przez zainteresowane strony konfliktu staje się jak najbardziej realne. Tym bardziej, że zagadnienie to stanowi osiowy element dyskursu osnutego wokół wydarzeń na Ukrainie 2013-2014, pozwalając animować sytuację w kierunku pożądanym przez władze FR i NRM. Imputuje też możliwość wykorzystania istniejących struktur przestępczych do eskalacji napięć etnicznych i destabilizacji quasi-państwa, co w nieco innym kontekście miało już miejsce w Azji Centralnej¹⁶.

Rozpisanie referendum we wschodniej części Ukrainy i niepokoje na tle etnicznym są traktowane przez Federację Rosyjską jako pretekst do zakulisowej i otwartej ingerencji w wewnętrzne sprawy tego państwa na podstawie prawa do obrony Rosjan zamieszkałych na jego terytorium. Nieuznawana aneksja Krymu daje podstawy do przewidywania kolejnych roszczeń wysuwanych pod adresem krajów zamieszkałych przez rosyjską diasporę, zwłaszcza w strategicznym regionie czarnomorskim, co wpisuje się w kontekst bliskowschodni. Powstaje ryzyko, że w przypadku Naddniestrza zostanie zastosowana ta sama taktyka, co pozwoli później argumentować chociażby za ustanowieniem eksterytorialnego korytarza łączącego Krym z Naddniestrzem, obejmującego obszar północnego wybrzeża Morza Czarnego. W ten sposób Rosja odzyskałaby część wpływów w byłej republice radzieckiej, dokonując przy okazji kolejnej aneksji terytorialnej na Ukrainie. Byłoby to o tyle łatwe, że Naddniestrzańska Republika Mołdawska sama zgłaszała chęć przyłączenia do Federacji Rosyjskiej¹⁷, a sporne terytorium jest obszarem aktywności zorganizowanej przestępczości związanej z handlem uzbrojeniem, zarówno poradzieckim, jak i współczesnym. Faktycznie nieznaną poziom nasycenia quasi-państwa środkami prowadzenia wojny konwencjonalnej (a potencjalnie BMR) sprawia, że stanowi ono realne zagrożenie w regionie jako miejsce potencjalnego sporu na linii NATO-FR.

3. ASPEKT MILITARNY

29 lipca 1992 roku rosyjskie, mołdawskie i naddniestrzańskie wojska rozpoczęły wspólną operację w ramach sił pokojowych. Sześć batalionów wydzielonych ze stanu rosyjskiej 14. Armii wraz z trzema batalionami mołdawskimi i trzema quasi-państwowymi weszło w skład Grupy Operacyjnej Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej w Naddniestrzu (*Оперативная Группна Российских Войск, ОГПБ*)¹⁸. Obecnie liczba żołnierzy wchodzących w skład grupy wynosi około tysiąca¹⁹. W dokumencie z 21 paź-

¹⁵ R. Mielcarek, *Mikrokraje Europy*, Poznań 2005, s. 151.

¹⁶ Zob. B. Olszewski, *Wpływ przestępczości w regionie Złotego Półksiężycza na stosunki etniczne i wyznaniowe w Azji Centralnej*, [w:] *Konflikty etniczne i wyznaniowe a problem bezpieczeństwa we współczesnym świecie*, pod red. J. Jarzabek, T. Szyszlak, Kraków 2014, ss. 78-94.

¹⁷ *Naddniestrze chce przyłączyć się do Rosji*, [online]. [dostęp: 05.10.2014]. Dostępny w Internecie: http://polish.ruvr.ru/news/2014_03_18/Naddniestrze-chce-przylaczyc-sie-do-Rosji-5315/.

¹⁸ *Миротворцы в Приднестровье*, [online]. [dostęp: 05.10.2014]. Dostępny w Internecie: <http://pressa-ogrv.fo.ru/home>.

¹⁹ *Оперативная группа российских войск*, [online]. [dostęp: 05.10.2014]. Dostępny w Internecie: http://wayback.archive.org/web/20130610001702/http://tipo.log.atspace.com/doc_basemilitary.htm.

dzielnika 1994 roku zawarto status prawny wojsk FR oraz zapis o ich wyjściu z Mołdawii w kontekście przyznania NRM specjalnego statusu: „Duże komplikacje wywoływał proces wyprowadzania 14. Armii, ponieważ 60-80% jej personelu, włącznie z oficerami, pochodziło z tego regionu”²⁰. Wojska Federacji stanęły w obliczu problemu związanego z transportem dużej ilości broni zdeponowanej m.in. w magazynach w Kolbasnej, miejscowości położonej na wschód od Rybnicy. W czasach ZSRR znajdował się tutaj 1411. skład amunicji artyleryjskiej Zachodniego Okręgu Wojskowego, z którego miała ruszyć ewentualna radziecka inwazja na Grecję i Bałkany. Skład został uzupełniony po upadku Muru Berlińskiego o uzbrojenie wojsk radzieckich wycofujących się z Europy Środkowej. W 1995 roku ilość zdeponowanej tam broni kształtowała się następująco: „49476 sztuk broni, 805 dział, 3535 pojazdów, 43258 t amunicji i innego sprzętu o całkowitej wadze 58467 t. Aby to wszystko przewieźć, potrzebowano 2500 tys. wagonów”²¹. 29 maja 2001 roku rosyjski minister spraw zagranicznych Igor Iwanow otrzymał od OBWE propozycję pokrycia kosztów utylizacji i wywiezienia arsenału 14. Armii. Do 2004 roku zlikwidowano w Kolbasnej 50% zasobów, w tym całe uzbrojenie i urządzenia wojskowe. Na miejscu pozostała tylko amunicja, miny i granaty w ilości 19²²-21,5²³ tys. t, z czego ponad połowa nie nadaje się do użytku i transportu. W literaturze przedmiotu te zasoby są wymieniane m.in. jako źródło nielegalnej broni.

Dowódca 14. Armii, gen. Lebieź, wielokrotnie przedstawiał swoje stanowisko wobec ryzyka nielegalnego transferu uzbrojenia z Kolbasnej. W obliczu konfliktów zbrojnych toczących się w bezpośrednim otoczeniu WNP mówił o zaginionych walizkowych bombach nuklearnych: „W wywiadzie dla amerykańskiej telewizji powiedział o wielu walizkowych ładunkach nuklearnych, które zniknęły z Kolbasnej”²⁴; wspominał również, że nie wie, gdzie znajdują się te ładunki. Z kolei w ostatnim ze swoich wywiadów gen. Lebieź stwierdził, że władze Naddniestrza wywierają na niego presję, próbując zaangażować go w nielegalny handel uzbrojeniem i że jest w posiadaniu materiałów wskazujących na powiązania z tym procederem wielu ważnych osób. Obiecywał, że pokaże dokumenty zwierzchnikom w Moskwie: „Ale oto niedawno przekazano mi takie dokumenty, że włosy stają dęba. Szczerze mówiąc, nigdy się nie spodziewałem, że w aferę z handlem z bronią jest zamieszanych tak wiele ważnych osobistości, a Naddniestrze stało się tajnym arsenałem mafii. Kiedy będę w Moskwie pokażę te dokumenty”²⁵. Nie zdążył ich jednak przedstawić ponieważ 28 kwietnia 2002 roku zginął w wypadku śmigłowca w Kraju Krasnojarskim.

²⁰ I. Topolski, *Sila militarna w polityce zagranicznej Federacji Rosyjskiej*, Lublin 2004, s. 192.

²¹ Tamże.

²² *О посещении склада боеприпасов в н.п. Колбасна российскими и украинскими экспертами*, [online]. [dostęp: 05.10.2014]. Dostępny w Internecie: <http://ava.md/news/010195-o-poseshenii-sklada-boeprapasov-v-n-p-kolbasna-rossiiskimi-i-ukrainskimi-e-kspertami.html>.

²³ *МИДЕИ: Власти Молдовы выступают за полный вывод российских войск и вывоз боеприпасов*, [online]. [dostęp: 05.10.2014]. Dostępny w Internecie: <http://ru.interlic.md/2010-11-02/midei-vlasti-moldovy-vystupajut-za-polnyj-vyvod-rossijskih-vojsk-i-vyv-oz-boeprapasov-18436.html>.

²⁴ “In an interview on an American television he spoke of several nuclear suitcase weapons that disappeared from Kolbasna”, cyt. za: *Transnistria Trafficking Arms_3*, [online]. [dostęp: 05.10.2014]. Dostępny w Internecie: <http://www.youtube.com/watch?v=QqUyM4i-c9w>.

²⁵ “А вот мне недавно передалибом встают. Признаться, не ожидал, что в оружейной афере столько больших люди такие документы, что волосы дый замешано, а Приднестровье превратится в тайный арсенал мафии. Буду в Москве, обязательно покажу эти бумаги”, cyt. za:

Z kolei brytyjski *Sunday Times* poinformował 8 maja 2005 roku, że specjalista ds. przemytu broni Brian Johnson-Thomas, udając przedstawiciela grupy algierskich bojowników, otrzymał w Benderach ofertę zakupu trzech rakiet typu Alazan. Ta rakietka radzieckiej konstrukcji była wykorzystywana w meteorologii i miała zapobiegać opadom gradu²⁶. Znalazła na krótko zastosowanie militarne, zaś w późniejszym okresie trzydzieści osiem rakiet tego typu zostało wyposażonych w radioaktywną głowicę o wadze do 400 g. Czynniki radioaktywne w postaci cezu 137 i strontu 90 umieszczone w głowicy zmieniały rakiety w „brudną bombę” typu ziemia-ziemia, pozwalając dokonać radioaktywnego skażenia terenu, co, poza szkodliwym oddziaływaniem na człowieka i organizmy żywe, miało generować wysokie koszty dekonstrukcji skażonej infrastruktury. W tym przypadku zagrożenie promieniotwórcze jest długookresowe, jako że czas połowicznego rozpadu izotopu strontu wynosi ponad 29 lat²⁷, a cezu 30 lat²⁸. Ostatnim miejscem składowania rakiet były magazyny byłej 14. Armii położone na terytorium Naddniestrza, stąd nie jest zaskoczeniem fakt oferty złożonej reporterowi właśnie w Benderach. Miał ją złożyć Dmitrij Soin, lider partii „PRORIV!”, poszukiwany przez Interpol jako podejrzany o zabójstwo w 1994 roku oraz udział w planowaniu dwudziestu pięciu innych morderstw²⁹.

Magazyny 14. Armii w Kolbasnej, od czasu wojny z 1992 roku stanowią punkt docelowy dla potencjalnych kupców i przemytników. Naddniestrzańskie zasoby uzbrojenia należą do jednych z największych w Europie składów militarnych. Broń pochodząca z quasi-państwa prawdopodobnie znajduje odbiorców w krajach Afryki Subsaharyjskiej, w Iraku, Syrii, czy w państwach ogarniętego konfliktem Kaukazu, dokąd płynie z portu w Odessie. Nielegalny przemyt broni jest prowadzony nad Morze Czarne kanałem przerzutowym określanym przez polityków amerykańskich jako „niewidzialny rurociąg”³⁰. Naddniestrze nie wyraża zgody na inspekcję właściwych organizacji międzynarodowych, co stanowi naruszenie prawa międzynarodowego. Jest ono doskonałym, wydajnym rynkiem taniej broni i jednym z pierwszych jej źródeł dla grup przestępczych. Urzeczywistnieniem szarej strefy, w której omijanie prawa, nieszczelne granice i brak uznania na arenie międzynarodowej sprzyjają handlowi uzbrojeniem. Tym samym zachodzi obawa o rozprzestrzenienie się tą samą drogą broni niekonwencjonalnej.

W fabryce „Elektromasz” (Электромаш) prawdopodobnie produkuje się lekką broń w ramach kontraktu dla rosyjskiej armii, jednak nikt spoza Naddniestrza nie jest w stanie tego udowodnić. Również ambasador misji OBWE w Mołdawii, William Hill³¹, przyznaje, że uzyskanie jakichkolwiek danych jest niemożliwe i pozostają tylko

C. Ильченков, В. Коробов, *Тайный арсенал мафии*, [online]. [dostęp: 05.10.2014]. Dostępny w Internecie: <http://2003.novayagazeta.ru/nomer/2003/06n/n06n-s26>.

²⁶ [online]. [dostęp: 05.10.2014]. Dostępny w Internecie: <http://web.archive.org/web/20060212194440/http://www.rti.chuvashia.com/alazan5.htm>.

²⁷ [online]. [dostęp: 05.10.2014]. Dostępny w Internecie: <http://epa.gov/rpdweb00/radionuclides/strontium.html>.

²⁸ [online]. [dostęp: 05.10.2014]. Dostępny w Internecie: <http://epa.gov/rpdweb00/radionuclides/cesium.html>.

²⁹ [online]. [dostęp: 05.10.2014]. Dostępny w Internecie: http://www.interpol.int/Wanted-Persons/%28wanted_id%29/2004-52070.

³⁰ J. Warrick, *Warheads Described As Radioactive -- And Missing Soviet Collapse Spawned Arsenal For Smugglers*, http://articles.sun-sentinel.com/2003-12-21/news/0312180977_1_dirty-bomb-warheads-weapons-experts [05.10.2014].

³¹ *Transnistria Trafficking Arms _ 4*, [online]. [dostęp: 05.10.2014]. Dostępny w Internecie: <http://www.you>

spekulacje. Informacja oficjalna nie jest nigdzie publikowana i nikt z krajów Zachodu nie ma dostępu do fabryki. Przedstawiciel MSZ Naddniestrza tłumaczył w filmie dokumentalnym o nielegalnym handlu bronią, że każde państwo zabezpiecza się w ten sposób i wizyta nieznanej ekipy filmowej w fabryce jest niemożliwa. Również Brian Johnson-Thomas, mówiąc o nielegalnej broni w Kongu, stwierdził, że „wyglądała” ona na naddniestrzańską. Z kolei były minister bezpieczeństwa, Władimir Antufiejew, wyraził tam opinię, że sprawa kupna rakiet to prowokacja służb specjalnych Mołdawii albo innego wrogiego wywiadu mająca na celu zastraszenie Europy wizją niepilnowanej broni rozprzestrzeniającej się na Europę Zachodnią. Faktycznie jednak oficjalna liczba przestępstw z użyciem broni palnej w Mołdawii na przełomie wieku systematycznie spadała: 33,1% ogółu przestępstw w 1998 roku, 27,5% (1999), 24,1% (2000), 22,8% (2001), 19,1% (2002) i 10,9% w roku 2003³².

Wydaje się, że histeria rozpętana przez brytyjski tabloid mogła być tylko zabiegiem podwyższającym sprzedaż, tym bardziej że ostatecznie do transakcji nie doszło, nikt też nie widział rakiet oferowanych Johnson-Thomasowi, nawet on sam. Można zatem jedynie domniemywać, że np. granat, który eksplodował w centrum Kiszyniowa podczas obchodów Dnia Miasta i ranił piętnaście osób mógł pochodzić z Naddniestrza³³. Jednak Misha Glenny pisze: „Rządy krajów zachodnich szczególnie martwi zaginięcie rosyjskich rakiet ziemia-powietrze, znanych pod nazwą Igła (...) wycofano 320 tych pocisków, ale według oryginalnego spisu było ich 394. Gdzieś na świecie, nie wiadomo w czyich rękach, znalazły się siedemdziesiąt cztery precyzyjne rakiety, które mogą zestrzelić boeinga 747. Każda z nich jest warta 50 tysięcy dolarów”³⁴. Potwierdza też, że broń pochodząca z Kolbasnej i naddniestrzańskich fabryk broni przechodzi przez port w Odessie i znajduje zastosowanie w zapalnych regionach świata.

„Na początku lat 90. XX w. produkowano w tym regionie 33% dóbr przemysłowych, 56% dóbr konsumpcyjnych, 90% energii”³⁵, pisze Ireneusz Topolski. W 2010 roku na 138,5 tys. pracowników w przemyśle było zatrudnionych 35,4 tys. (w 2006 r. 43,4 tys. na 161 tys. pracujących)³⁶. Z racji dużego skoncentrowania zakładów przemysłowych na lewym brzegu Dniestru i duży odsetek osób zatrudnionych w przemyśle – w tym potencjalnie produkujących komponenty technologii wojskowej i broń – można przyjąć, że Naddniestrzańska Republika Mołdawska jest w rzeczywistości zmilitaryzowanym okręgiem przemysłowym, w którego dalszym funkcjonowaniu zainteresowana jest żywotnie Moskwa. Jednym z dowodów świadczących o tym pozostaje fakt, że „Rosja popiera specjalny status Naddniestrza, jednak sprzeciwia się jego niepodległości”³⁷.

tube.com/watch?v=WIAA0k-7_NM.

³² *Количество преступлений, совершенных с применением огнестрельного оружия, за 6 лет (1998–2003 гг.)*, w: *Еще один шаг – и стреляю!*, [online]. [dostęp: 05.10.2014]. Dostępny w Internecie: http://www.e-reading.me/chapter.php/1008818/22/Nikonov_-_Zdravstvuy%2C_oruzhie._Prez_umpciya_zdravogo_smysla.html.

³³ *В центре Кишинева произошел мощный взрыв*, [online]. [dostęp: 05.10.2014]. Dostępny w Internecie: <http://www.lenta.ru/news/2009/10/15/blast>.

³⁴ M. Glenny, dz. cyt., s. 149.

³⁵ I. Topolski, dz. cyt., s. 182.

³⁶ *Статистический ежегодник...*, s. 41 [online]. [dostęp: 05.10.2014]. Dostępny w Internecie: <http://www.mepmr.org/pechatnye-izdaniya/statisticheskij-ezhegodnik-pmr>.

³⁷ Tamże, s. 192.

Może to potwierdzać realizację zamówień dla wojska FR z uwagi na sprzyjającą lokalizację w regionie czarnomorskim, co i tak nie stanowiłoby szczególnego wyjątku w kontekście światowego handlu bronią.

PODSUMOWANIE

Obecna sytuacja konfliktu na Ukrainie stanowi przyczynę podejmowania prób określenia ewentualnych kierunków i mechanizmów rozwoju sytuacji geostrategicznej w regionie. Wobec obserwowanego powrotu do dyskursu zimnowojennego można odnieść wrażenie, że obecna próba sił ma miejsce wyłącznie na linii USA-FR, wobec czego będą tu wykorzystywane dobrze znane elementy (artefakty strategiczne) okresu Zimnej Wojny. Tym bardziej, że tłem wydarzeń pozostaje konflikt syryjski i fakt rosyjskich aspiracji odgrywania wyraźniejszej roli na Bliskim Wschodzie. Z drugiej strony, doktryna strategiczna Rosji ewoluowała na tyle, że uwzględnia współczesne zależności. Dowodem na to są elementy zaczerpnięte z retoryki znanej z interwencji militarnych i humanitarnych państw Zachodu. Próby legitymizacji ingerencji na Ukrainie poprzez odwoływanie się do etnicznej warstwy konfliktu wydają się świadczyć zarówno o chęci wywarcia na forum międzynarodowym wrażenia prawomocności, jak i utrzymania niskiego poziomu intensywności konfliktu.

Aby jednak odgrywać w regionie „bliskiej zagranicy” rolę, jaką w kontekście konfliktów etnicznych w skali globalnej odgrywa USA, czy Pakt Północnoatlantycki, konieczne jest aktywne zaangażowanie i motyw. Stąd prawdopodobnie wynikają incydenty w postaci deklaracji polityków naddniestrzańskich, czy kontrowersje wokół wizyty wicepremiera Rosji Dmitrija Rogozina w Tyraspolu³⁸. Sugerują one, że przyjęta linia postępowania zostanie w najbliższej przyszłości co najmniej utrzymana przez Federację Rosyjską. Jednakże w miarę utwierdzania się w przekonaniu o braku poważniejszych konsekwencji jej działań, Rosja powraca do mocarstwowego tonu³⁹, co świadczy o czerpaniu z gotowych wzorów poprzedniego systemu, cofając sytuację międzynarodową o dziesięciolecie. Mogłoby to oznaczać, że Federacja poprzez narzucanie takiego stylu postępowania ukierunkowuje sytuację na dobrze znany grunt, co znajduje adekwatne odbicie w reakcji USA, czyniąc konflikt bardziej przewidywalnym. Jeśli jednak z racji zawężonej oceny polityki globalnej istotą konfliktu pozostanie wyłącznie zimnowojenna optyka i radzieckie resentymy, wówczas oznaczałoby to faktyczne skostnienie doktryny strategicznej Rosji, co może stać się katalizatorem przyspieszenia procesu wyłaniania kolejnych, alternatywnych biegunów globalnego układu sił. Tym bardziej, że mogą one czerpać z coraz większego zbioru „polityki precedensów” i powielają ją w swoich działaniach. W ewoluującym układzie sił globalnych hegemonia Ameryki wydaje się być aktualnie niezagrożona, może jednak być w najbliższej przyszłości coraz skuteczniej podważana. Nie tylko przez umacniające się nowe centra ładu globalnego i ich sojusze, ale także poprzez stosowanie narzędzi polityki, które Stany Zjednoczone usankcjonowały realizując własne cele. Tym samym, obecny konflikt na Ukrainie stanowi kolejny test adekwatności i skuteczności paradygmatów funkcjonujących w sto-

³⁸ *Moldawia skonfiskowała petycję ws. Naddniestrza. „Trochę podpisów wywiozłem”*, [online]. [dostęp: 05.10.2014]. Dostępny w Internecie: <http://www.tvp.info/15154855/moldawia-skonfiskowala-petycje-ws-naddniestrza-troche-podpisow-wywiozlem>.

³⁹ *Kreml grozi Moldawii, która zmierza w stronę Unii Europejskiej*, [online]. [dostęp: 05.10.2014]. Dostępny w Internecie: Artykuł/1122348,Kreml-grozi-Moldawii-ktora-zmierza-w-strone-Unii-Europejskiej.

sunkach międzynarodowych, a jednym z alternatywnych podejść zawsze pozostaje powrót do realizmu politycznego. Aktualna sytuacja sugeruje, że niezależnie od oczekiwań społeczności międzynarodowej, w dużej mierze właśnie na nim opiera się proces zmian układu sił globalnych.

LITERATURA

1. Drzewicki A., *Moldawia w polityce państw Unii Europejskiej i Stanów Zjednoczonych*, [w:] *Kraje Europy Środkowej i Wschodniej na drodze przemian*, pod red. Albin B., Kupczak J., Wrocław, Arboretum 2004.
2. Glenny M., *McMafia. Zbrodnia nie zna granic*, W.A.B., Warszawa 2009.
3. Kłoczowski J., *Współczesne znaczenie regionu Naddniestrza w kontekście procesów historycznych*, [w:] *Konflikt niskiej intensywności w Naddniestrzu* pod red. Celewicz M., Kłoczowski J., Pietras M., IESW, Lublin 2006.
4. Mielcarek R., *Mikrokraje Europy*, Sorus, Poznań 2005.
5. Raś M., *Postrzeżanie regionu czarnomorskiego przez Rosję*, [w:] *Unia Europejska i Federacja Rosyjska w regionie Morza Czarnego*, pod red. Kapuśniak T., IESW, Lublin, 2010.
6. Roth J., *Europa mafii*, Wektory, Wrocław 2010.
7. Satter D., *Darkness at Dawn: The Rise of the Russian Criminal State*, New Haven: Yale University Press, 2003.
8. Smaga J., *Rosja w XX stuleciu*, Znak, Kraków 2001.
9. Topolski I., *Sila militarna w polityce zagranicznej Federacji Rosyjskiej*, UMCS, Lublin 2004.
10. Włodkowska A., *Wykorzystanie hard i soft power przez Federację Rosyjską i Unię Europejską w regionie czarnomorskim*, [w:] *Unia Europejska i Federacja Rosyjska w regionie Morza Czarnego*, pod red. Kapuśniak T., IESW, Lublin 2010.
11. Emerson M., *EU-Russia. Four Common Spaces and the Proliferation of the Fuzzy*, CEPS Policy Brief No. 71/May 2005, s. 1-4, [online] [dostęp: 05.10.2014]. Dostępny w Internecie: http://aei.pitt.edu/6615/1/1224_71.pdf.
12. Ильченков С., Коробов В., *Тайный арсенал мафии*, [online]. [dostęp: 05.10.2014]. Dostępny w Internecie: <http://2003.novayagazeta.ru/nomer/2003/06n/n06n-s26.shtml>.
13. Крамаренко И., *Оглашены предварительные итоги приднестровской переписи населения*, [online]. [dostęp: 05.10.2014]. Dostępny w Internecie: <http://www.olvia.idknet.com/ol37-09-05.htm>.
14. Warrick J., *Warheads Described As Radioactive -- And Missing Soviet Collapse Spawned Arsenal For Smugglers*, [online]. [dostęp: 05.10.2014]. Dostępny w Internecie: http://articles.sun-sentinel.com/2003-12-21/news/0312180977_1_di_rty-bomb-warheads-weapons-experts.
15. *Еще один шаг – и стреляю!*, [online]. [dostęp: 05.10.2014]. Dostępny w Internecie: http://www.e-reading.ws/chapter.php/1008818/22/Nikonov_-_Zdravstvuy%2C_oruzhie._Prezumpciya_zdravogo_smysla.html
16. *Kreml grozi Moldawii, która zmierza w stronę Unii Europejskiej*, [online]. [dostęp:

- 05.10.2014]. Dostępny w Internecie: <http://www.polskieradio.pl/5/3/Artykul/1122348,Kreml-grozi-Moldawii-ktora-zmierza-w-strone-Unii-Europejskiej>.
17. *МИДЕИ: Власти Молдовы выступают за полный вывод российских войск и вывоз боеприпасов*, [online]. [dostęp: 05.10.2014]. Dostępny w Internecie: <http://ru.interlic.md/2010-11-02/midei-vlasti-moldovy-vystupajut-za-polnyj-vyvod-rossijskih-vojsk-i-vyvoz-boepripasov-18436.html>.
 18. *Миротворцы в Приднестровье*, [online]. [dostęp: 05.10.2014]. Dostępny w Internecie: <http://pressa-ogrv.fo.ru/home>.
 19. *Moldawia skonfiskowała petycję ws. Naddniestrza. „Trochę podpisów wywiozłem”*, [online]. [dostęp: 05.10.2014]. Dostępny w Internecie: <http://www.tvp.info/15154855/moldawia-skonfiskowala-petycje-ws-naddniestrza-troche-podpisow-wywiozlem>.
 20. *Об итогах переписи населения Приднестровской Молдавской Республики 2004 года*, Тирасполь 2006, s. 1-6, [online]. [dostęp: 05.10.2014]. Dostępny w Internecie: <http://web.archive.org/web/20071111153929/http://www.pridnestrovie.net/files/pmr-census-2004.doc> (z 11 listopada 2007).
 21. *О посещении склада боеприпасов в н.п. Колбасна российскими и украинскими экспертами*, [online]. [dostęp: 05.10.2014]. Dostępny w Internecie: <http://ava.md/news/010195-o-poseshenii-sklada-boepripasov-v-n-p-kolbasna-rossiiskimi-i-ukrainski-mi-ekspertami.html>.
 22. *Статистический ежегодник Приднестровской Молдавской Республики 2011*, Тирасполь, МЭРПМР 2011, [online]. [dostęp: 22.08.2012]. Dostępny w Internecie: <http://www.mepmr.org/pechatnye-izdaniya/statisticheskij-ezhegodnik-pmr>.
 23. *Transdnierster Ready To Host Russian Missiles If Asked*, [online]. [Dostęp: 05.10.2014]. Dostępny w Internecie: http://www.rferl.org/content/Transdnierster_Ready_To_Host_Russian_Missiles_If_Asked/1958277.html.
 24. *Transnistria Trafficking Arms_3*, [online]. [dostęp: 05.10.2014]. Dostępny w Internecie: <http://www.youtube.com/watch?v=QqUyM4i-c9w>.
 25. *Transnistria Trafficking Arms_4*, [online]. [dostęp: 05.10.2014]. Dostępny w Internecie: http://www.youtube.com/watch?v=WlaA0k-7_NM.
 26. *В центре Кишинева произошел мощный взрыв*, [online]. [dostęp: 05.10.2014]. Dostępny w Internecie: <http://www.lenta.ru/news/2009/10/15/blast>.
 27. [online]. [dostęp: 05.10.2014]. Dostępny w Internecie: <http://epa.gov/rpdweb00/radionuclides/cesium.html>.
 28. [online]. [dostęp: 05.10.2014]. Dostępny w Internecie: <http://epa.gov/rpdweb00/radionuclides/strontium.html>.
 29. [online]. [dostęp: 05.10.2014]. Dostępny w Internecie: http://wayback.archive.org/web/20130610001702/http://tipolog.atSPACE.com/doc_basemilitary.htm.
 30. [online]. [dostęp: 05.10.2014]. Dostępny w Internecie: <http://web.archive.org/Web/20060212194440/http://www.rti.chuvashia.com/alazan5.html>.

TRANSNISTRIAN MOLDOVAN REPUBLIC IN THE POLICIES OF RUSSIAN FEDERATION

Summary

The main thesis of this article relates to the key role played by the Transnistrian Moldovan Republic in securing the influence of the Russian Federation in the historical buffer zone. The current geopolitical situation in Ukraine and the Black Sea region confirms the key role of Transnistria as a military outpost of the Federation. Thus, it can be predicted that the situation in Transnistria may develop into the destabilization and the annexation of this quasi-state to Russia. Meanwhile, the current role of Transnistria in this conflict should be placed in a broader strategic context, relating to the situation in the Middle East.

Keywords: *Transnistria, Russia, NATO, Moldova, Ukraine, ethnic conflict, geopolitics*

NOTA BIOGRAFICZNA

mgr Bogusław OLSZEWSKI – doktorant w Zakładzie Badań Wschodnich Instytutu Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Wrocławskiego. Obszary zainteresowań badawczych: normatywne aspekty cyberwojny, przestępczość w Europie Środkowej i Wschodniej, geopolityka regionu bałtyckiego. Autor kilkunastu artykułów w monografiach, periodykach i tematycznych portalach online. Uczestnik projektu grantowego NCN dotyczącego polityki etnicznej, realizowanego przez UMCS w Lublinie, kierownik wewnętrznego projektu badawczego *Ewolucja prawa konfliktów zbrojnych a bezpieczeństwo międzynarodowe*, zrealizowanego w Estonii. Aktywny uczestnik konferencji międzynarodowych i ogólnopolskich. Dydaktyka prowadzona w ramach ISM: systemy bezpieczeństwa narodowego, strategia bezpieczeństwa.

